

การพัฒนาเมืองน่าอยู่บนฐานหลักพุทธธรรมในแผนพัฒนาเทศบาล
ตำบลป่าเมี่ยง อำเภอต๋อยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

The Development of a Livable City Based on Buddhist Principles in the
Municipal Development Plan of Pa Miang Sub-District, Doi Saket District,
Chiang Mai Province

พระครูสมุห์วัลลภ ฐิตสัวโร¹, พระครูปริยัติเจติยานุรักษ์¹

Phrakhrusamuh Wallop Thitasamvaro¹, Phrakhru Pariyathijethiyanuraksa¹

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่¹

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus¹

Corresponding Author E-mail: bigjod3458@gmail.com

Article Info

Research Article

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ (1) ศึกษาแนวคิดพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองน่าอยู่ (2) ศึกษาบริบทและสถานการณ์ตำบลป่าเมี่ยง อำเภอต๋อยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ในมิติกายภาพ การเมือง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สุขภาพ และจิตใจ และ (3) พัฒนารูปแบบการพัฒนาเมืองน่าอยู่บนฐานหลักพุทธธรรมเพื่อใช้ประกอบแผนพัฒนาเทศบาลตำบลป่าเมี่ยง การวิจัยใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ โดยทบทวนเอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลหลัก 26 คน ได้แก่ นักวิชาการพระพุทธศาสนา นักพัฒนาเมือง/ชุมชน ผู้นำท้องถิ่น และตัวแทนประชาชน

ผลการศึกษาพบว่า พุทธธรรมที่เป็นแกนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ประกอบด้วย 4 หลัก ได้แก่ มัชฌิมาปฎิพา คือการกำกับการพัฒนาให้พอดีและสมดุล สันโดษ คือการลดบริโภคนิยมและการแข่งขันเกินจำเป็น ลัปปายะ 7 คือการออกแบบสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อคุณภาพชีวิตและสุขภาวะ และ ภาวนา 4 คือการพัฒนากาย ศีล จิต และปัญญาเพื่อความสงบสุขยั่งยืน เมื่อบูรณาการร่วมกันทำให้การพัฒนาเชื่อมโยงทั้งมิติวัตถุ สังคม และจิตใจอย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ : เมืองน่าอยู่, พุทธธรรม, องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น

Keywords : Livable City, Buddhist principles, Local Administrative Organization

Received: 15/07/2025

Revised: 19/12/2025

Accepted: 22/12/2025

Published online: 28/12/2025

ด้านบริบทพื้นที่ ตำบลป่าเมี่ยงมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์และทุนวัฒนธรรมเข้มแข็ง เศรษฐกิจชุมชนยืดหยุ่นพอเพียง ส่งเสริมสินค้าอัตลักษณ์และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ชุมชนมีความเข้มแข็งโดยมีวัดเป็นศูนย์กลางและมีกตีกาตุแลป่าต้นน้ำ แม่น้ำมีข้อจำกัดการเข้าถึงบริการสุขภาพจากภูมิประเทศ แต่มีการส่งเสริมการดูแลสุขภาพด้วยกิจกรรมทางกาย อาหารพื้นถิ่น และการปฏิบัติธรรม

รูปแบบการพัฒนาบนฐานหลักพุทธธรรม มีการใช้หลักมัชฌิมาปฏิปทา เป็นแนวทางให้เมืองเติบโตอย่างสมดุลทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และจิตใจ หลัก ความสันโดษ ช่วยลดการบริโภคเกินจำเป็น ขณะที่สัปปายะ 7 สนับสนุนการออกแบบสภาพแวดล้อมเอื้อต่อสุขภาวะ และภavana 4 ส่งเสริมการพัฒนากาย ใจ จิต และปัญญาเพื่อสันติสุขยั่งยืน เมื่อนำมาบูรณาการร่วมกัน เมืองจึงสามารถเป็นพื้นที่ที่สงบ ควบคู่กับการมีพลังสร้างสรรค์ได้อย่างแท้จริง รูปแบบที่พัฒนาขึ้นเสนอให้ใช้พุทธธรรม 4 หลักเป็นกรอบกำกับแผนพัฒนา โดยเน้นเศรษฐกิจพอเพียง โครงสร้างพื้นฐานที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การพัฒนาคุณธรรมและจิตวิญญาณ และกลไกความร่วมมือระหว่างเทศบาล วัด ภาคเอกชน และประชาชน เพื่อมุ่งสู่เมืองน่าอยู่ที่สมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติ และระหว่างวัตถุกับจิตใจอย่างยั่งยืน

Abstract

This research article has three objectives: (1) to examine key Buddhist doctrinal principles relevant to livable-city development; (2) to investigate the context and situation of Pa Miang Subdistrict, Doi Saket District, Chiang Mai Province across the physical, political, economic, social, environmental, cultural, health, and psychological dimensions; and (3) to develop a Buddhist-based model of livable-city development to inform the municipal development plan of Pa Miang. The study employed a qualitative research design, drawing on documentary review, indepth interviews, and focus group discussions with 26 key informants, including Buddhist scholars, urban/community development specialists, local leaders, and community representatives.

The findings indicate that four Buddhist principles constitute the core framework for livable-city development: the Middle Way (*Majjhimāpaṭipadā*), which guides development toward moderation and balance; contentment (*Santutṭhi*), which curbs consumerism and unnecessary competition; the seven conditions of suitability (*Sappāya* 7), which support the design of environments conducive to quality of life and well-being; and the fourfold cultivation (*Bhāvanā* 4), which fosters sustainable peace through the development of the body, moral discipline, mind, and wisdom. When integrated, these principles enable development to systematically connect material, social, and psychological dimensions.

In terms of local context, Pa Miang possesses abundant natural resources and strong cultural capital. The community economy is grounded in a sufficiency orientation, promoting local identity-based products and ecotourism. Social cohesion remains robust, with temples serving as community hubs and locally agreed rules supporting watershed forest stewardship. Although mountainous terrain constrains access to health services in some areas, health promotion is strengthened through physical activities, local food practices, and ongoing religious and meditative activities.

The proposed Buddhist-based development model employs the Middle Way as an overarching guideline for balanced growth across physical, economic, social, and psychological domains. Contentment reduces excessive consumption, Sappāya 7 underpins health-supportive environmental design, and Bhāvanā 4 advances holistic human development toward enduring well-being. Taken together, these principles position the city as a genuinely peaceful yet creative living space. The model recommends adopting the four Buddhist principles as a governance framework for municipal planning, emphasizing the sufficiency economy, environmentally friendly infrastructure, moral and spiritual development, and multi-stakeholder collaboration among the municipality, temples, the private sector, and citizens, in order to achieve a livable city that is sustainably balanced between people and nature, and between material conditions and inner well-being.

บทนำ

ตำบลป่าเมี่ยง อำเภอต๋อยสะเทิด จังหวัดเชียงใหม่ เป็นกรณีศึกษาที่สะท้อนทุนทางธรรมชาติและวัฒนธรรม” ของชุมชนภูเขาในเขตป่าต้นน้ำ โดยในระดับอำเภอ ต๋อยสะเทิดมีประชากร 78,946 คน (ข้อมูลปี ๒๕๖๗) ซึ่งทำให้ตำบลป่าเมี่ยงเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่ต้องวางบทบาทการพัฒนาพร้อมกับบริบทอำเภอและจังหวัดอย่างสอดคล้อง (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2568: 5-6) ในระดับตำบล เทศบาลตำบลป่าเมี่ยงมีพื้นที่ 159.36 ตร.กม. ส่วนใหญ่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติขุนแม่กวง มี 6 หมู่บ้าน และยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลเมื่อ พ.ศ. 2552 ลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขา มีระดับความสูงประมาณ 440–1,760 เมตรจากระดับน้ำทะเล ซึ่งส่งผลต่อรูปแบบอาชีพ การคมนาคม การเข้าถึงบริการสาธารณะ และความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ (เทศบาลตำบลป่าเมี่ยง, 2568: ออนไลน์) เนื่องจากภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขา อากาศเย็น เหมาะแก่การทำเกษตรอินทรีย์ และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงถูกกำหนดเป็นวิสัยทัศน์หลักของแผนพัฒนาท้องถิ่น ภายใต้วิสัยทัศน์ “ตำบลน่าอยู่ ธรรมชาติยั่งยืน” เทศบาลตำบลป่าเมี่ยงได้กำหนดยุทธศาสตร์ไว้ 6 ด้าน คือ การยกระดับคุณภาพชีวิต ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสีเขียว และบริหารจัดการด้วยธรรมาภิบาล อย่างไรก็ตาม แผน

ดังกล่าวยังขาดกรอบจิตวิญญาณและคุณค่าทางศีลธรรมที่จะหล่อหลอมให้ชุมชนเติบโตอย่าง “พอเพียง สมดุล ยั่งยืน” อย่างแท้จริง

นับแต่การเปลี่ยนผ่านสู่ศตวรรษที่ 21 ทำให้การกระจายศูนย์กลางความเจริญกลายเป็นวาระแห่งชาติ เพราะการพัฒนาแบบกระจุกตัวในมหานครใหญ่ส่งผลให้แรงงานอพยพ ทรัพยากรตึงตัว และคุณภาพชีวิตของ ชุมชนรอบนอกถดถอย ยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองรูปแบบใหม่จึงเน้น “เมืองน่าอยู่” (Livable City) ที่ผนวก รายได้ คุณภาพสิ่งแวดล้อม และสวัสดิการสังคมเข้าด้วยกันภายใต้หลักธรรมาภิบาล ซึ่งองค์การอนามัยโลกเสนอ กรอบ “Healthy Cities” ตั้งแต่ปี 2529 เพื่อยกระดับสุขภาวะคนเมืองแบบองค์รวม ทั้งมิติร่างกาย เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และจิตวิญญาณ (เบญจพร วงษ์วานิช, 2550: 15) แนวคิดนี้ถูกนำเข้ามาสู่ประเทศไทยช่วง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ผ่านโครงการนำร่องของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ต่อมา กระทรวงมหาดไทยได้บรรจุ “เมืองน่าอยู่” เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์หลักของแผน ยุทธศาสตร์ 2555-2559 เพื่อให้ท้องถิ่นสร้างสมดุลระหว่าง “เมืองอยู่ดี คนมีสุข สิ่งแวดล้อมยั่งยืน การบริหาร จัดการที่ดี” (ส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมส่งเสริมคุณภาพ สิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555: 11) อย่างไรก็ตาม การพัฒนาเชิงโครงสร้างเพียงอย่าง เดียวไม่อาจตอบโจทย์ความสุขระยะยาวงานศึกษานี้เสนอว่าหลักพุทธธรรม เป็นฐานคุณค่าที่เติมเต็มมิติทาง จิตใจและจริยธรรมให้กับการวางแผนเมือง ประเด็นสำคัญประกอบด้วย มัชฌิมาปฏิปทาและสันโดษ (ที.อ. (ไทย) 3/309/206) สร้างสมดุลทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม หลักสันโดษ ลดบริโภคนิยมและการแข่งขันเกินจำเป็น หลักสัปปายะ 7 (ม.ม. (ไทย) 13/329/398; ม.ม. (ไทย) 13/477/604; ม.ม. (ไทย) 12/279/303-304; ม.ม. (ไทย) 12/373/409) ในการออกแบบสภาพแวดล้อมให้เกื้อกูลกายใจ เช่น ที่อยู่อาศัยปลอดภัย โครงสร้างพื้นฐานเดิน ทางสะดวก พื้นที่สีเขียวช่วยปรับอุณหภูมิ ภาวนา 4 พัฒนากาย ศีล จิต ปัญญา ยกระดับคุณธรรมในชุมชน

ในมิติประชากรและโครงสร้างชุมชน ข้อมูลทะเบียนประชากรของเทศบาล (ณ มกราคม 2564) ระบุว่าตำบลป่าเมี่ยงมีประชากรรวม 3,421 คน และมีครัวเรือน 1,534 ครัวเรือน กระจายอยู่ใน 6 หมู่บ้าน ด้านทุนทาง สังคมและวัฒนธรรม พื้นที่มีศาสนสถานหลายแห่ง เช่น วัด/สำนักสงฆ์ 9 แห่ง และ คริสตจักร 2 แห่ง รวมถึงสถาน ศึกษาระดับพื้นฐานอย่างน้อย 3 แห่ง โรงเรียนประถมและขยายโอกาส ขณะที่ด้านเศรษฐกิจระดับชุมชน อาชีพหลัก ของประชาชนคือ เกษตรกรรมและรับจ้าง และมีหน่วยธุรกิจบริการ การค้าขนาดเล็กในพื้นที่ เช่น สถานบริการเชื้อเพลิง 7 แห่ง โรงสี 3 แห่ง ภาพรวมดังกล่าวชี้ให้เห็นข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของชุมชนภูเขา ได้แก่ รายได้ที่ยั่งยืนกับ ฤดูกาลและผลผลิต การเข้าถึงตลาดและการบริการรัฐที่สัมพันธ์กับสภาพภูมิประเทศ และความจำเป็นต้องยก ระดับเศรษฐกิจฐานรากควบคู่การอนุรักษ์ทรัพยากร ในมิติปัญหาสิ่งแวดล้อมและการจัดการทรัพยากร พื้นที่ ดอยสะเก็ดและเขตป่าต้นน้ำเคยเผชิญปัญหาการทำลายป่า ภัยแล้ง และไฟป่า จนมีการจัดตั้ง ศูนย์ศึกษาการ พัฒนาห้วยฮ่อมไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จัดตั้งวันที่ 11 ธันวาคม 1982 เพื่อศึกษาและสาธิตการฟื้นฟู ป่าต้นน้ำ การอนุรักษ์ดินและน้ำ และการพัฒนาอาชีพที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม โดยมีการดูแลพื้นที่ป่าปลูกและป่า

ธรรมชาติ เช่น ป่าปลูก 1,260 ไร่ และป่าธรรมชาติ 3,600 ไร่ พร้อมบทบาทสนับสนุนชุมชนด้านพันธุ์พืช คำแนะนำทางเทคนิค (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงานกปร.), 2568: ออนไลน์) นอกจากนี้ เทศบาลยังมีตัวอย่างกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวในพื้นที่ เช่น การประชุมและแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารตลาดนัดชุมชนเพื่อส่งเสริมและสร้างอาชีพ รวมถึงการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรม เช่น ลานดอกไม้ออยฟ้า และโครงการพัฒนาท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่เกี่ยวกับน้ำพุร้อน เช่น โครงการ “Spa City and Onsen Village” และการปรับปรุง “น้ำพุร้อนโป่งกุ่ม” (เทศบาลตำบลป่าเมี่ยง, 2568: ออนไลน์) ซึ่งสะท้อนความพยายามสร้างรายได้ทางเลือกนอกภาคเกษตร อย่างไรก็ตาม แผนพัฒนาท้องถิ่นจะกำหนดวิสัยทัศน์ “ตำบลน่าอยู่ ธรรมชาติยั่งยืน” และกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาไว้หลายด้าน แต่ในทางปฏิบัติยังมีโจทย์สำคัญเรื่องกรอบคุณค่าและจิตวิญญาณร่วมที่จะหล่อหลอมการพัฒนาให้เกิดความสมดุลลดแรงกดดันจากบริโภคนิยม และสร้างความเข้มแข็งจากภายในชุมชน บทความนี้จึงเสนอการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับแผนพัฒนาเทศบาล เพื่อเสริมมิติคุณธรรมและความยั่งยืนให้ครบถ้วนทั้งเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และจิตใจในบริบทตำบลป่าเมี่ยงอย่างเป็นรูปธรรม

บทความนี้มุ่งพัฒนาแนวคิดเชิงบูรณาการ โดยนำหลักพุทธธรรมเข้าเชื่อมกับแผนพัฒนาเทศบาล ได้แก่ การออกแบบผังเมืองที่ลดความหนาแน่น ปกป้องพื้นที่สีเขียว และยึดหลักอวาสสปปายะ และโคจรสปปายะ เพื่อให้การเดินทางและการอยู่อาศัยเอื้อต่อสุขภาวะ เศรษฐกิจพอเพียง ยุทธศาสตร์เกษตรอินทรีย์ท่องเที่ยวชุมชน พร้อมกลไกแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมสังคมเอื้อเพื่อ เสริมระบบสวัสดิการชุมชน กลไกการมีส่วนร่วม และกิจกรรมสร้างสรรค์วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมสงบเย็น การบริหารจัดการน้ำ ชยะ และพลังงานบนฐาน “อุตุสปปายะ โภชนสปปายะ อิริยาปถสปปายะ” และการสร้างจิตวิญญาณสร้างสรรค์ บูรณาการภาวนา 4 กับหลักสูตรการศึกษา ชมรมผู้สูงอายุ และกิจกรรมเยาวชน เพื่อปลูกฝังคุณธรรมและสติ แนวคิดดังกล่าวต้องการตอบโจทย์คำถามวิจัยสามข้อ ได้แก่ (1) หลักพุทธธรรมใดเชื่อมโยงกับเมืองน่าอยู่ (2) ภาพบริบทป่าเมี่ยงในมิติต่างๆ เป็นอย่างไร และ (3) โมเดลการพัฒนาเชิงปฏิบัติการควรมีลักษณะใด ในส่วนถัดไปของบทความจะวิเคราะห์กรอบแนวคิดพุทธธรรมสำหรับเมืองน่าอยู่เชิงลึก สำนวญบริบทป่าเมี่ยง และนำเสนอโมเดลปฏิบัติการที่เทศบาลสามารถปรับใช้ได้ทันที พร้อมตัวชี้วัดความสำเร็จทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และจิตใจ เพื่อให้ “ตำบลน่าอยู่ ธรรมชาติยั่งยืน” กลายเป็นจริงในระยะยาวต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดหลักของพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองน่าอยู่
2. เพื่อศึกษาบริบทและสถานการณ์ของตำบลป่าเมี่ยง อำเภอต๋อยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ในมิติทางกายภาพ การเมือง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สุขภาพ และจิตใจ
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาเมืองน่าอยู่บนฐานหลักพุทธธรรมสำหรับแผนพัฒนาเทศบาลตำบลป่าเมี่ยง อำเภอต๋อยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

ระเบียบวิธีวิจัย

1) รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษาและสังเคราะห์แนวคิดพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองน่าอยู่ วิเคราะห์บริบท-สถานการณ์ของตำบลป่าเมี่ยง และพัฒนารูปแบบการพัฒนาเมืองน่าอยู่บนฐานพุทธธรรมสำหรับใช้ประกอบแผนพัฒนาเทศบาล โดยใช้วิธีการวิจัย 3 รูปแบบร่วมกัน ได้แก่ (1) การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) (2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และ (3) การสนทนากลุ่ม (Focus Group)

2) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรคือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์ความรู้พุทธธรรม การพัฒนาเมืองและชุมชน และผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่ตำบลป่าเมี่ยง กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 26 คน แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา นักวิชาการด้านการพัฒนาเมืองและชุมชน ผู้นำชุมชนและผู้บริหารท้องถิ่น ตัวแทนประชาชนจากชุมชน 6 หมู่บ้าน

3) เครื่องมือการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม เครื่องมือผ่านการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน และประเมินความตรงเชิงเนื้อหา (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ก่อนนำไปใช้จริง

4) การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ดำเนินการเก็บข้อมูลเป็นลำดับขั้น ดังนี้ ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย แผนและข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสกัดแนวคิดพุทธธรรมและบริบทพื้นที่ สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามกลุ่มที่กำหนด เพื่อรับข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับหลักธรรม ปัญหาและศักยภาพ และข้อเสนอเชิงพัฒนา จัดเวทีสนทนากลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยน ตรวจสอบความสอดคล้อง และร่วมสังเคราะห์รูปแบบเมืองน่าอยู่บนฐานพุทธธรรมให้เหมาะกับบริบทตำบลป่าเมี่ยง

5) การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) สำหรับข้อมูลทฤษฎี หลักธรรม และเอกสารนโยบายและแผน การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) สำหรับข้อมูลจากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม ผลการวิเคราะห์นำไปสังเคราะห์เป็นรูปแบบการพัฒนาเมืองน่าอยู่บนฐานหลักพุทธธรรมเพื่อใช้ประกอบแผนพัฒนาเทศบาลตำบลป่าเมี่ยงอย่างเป็นรูปธรรม

ผลการวิจัย

จากผลการศึกษาแนวคิดหลักของพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ประกอบด้วย 4 หลักการสำคัญ ได้แก่ หลักมัชฌิมาปฏิปทา หลักสันโดษ หลักสปปายะ 7 และหลักภาวา 4 โดยแต่ละหลักการมีบทบาทเฉพาะและทำงานส่งเสริมกันเป็นวงจรเชื่อมโยงทุกมิติของเมืองน่าอยู่ ดังนี้

1. หลักมัชฌิมาปฏิปทา หรือทางสายกลาง เป็นแนวทางการพัฒนาเมืองที่เน้นสมดุลทั้งในเชิงกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ผ่านการจัดสรรพื้นที่ที่เหมาะสม ไม่ฟุ่มเฟือย ลดแนวคิดบริโภคนิยม และสนับสนุนเศรษฐกิจพอเพียงเชิงพื้นที่ ซึ่งช่วยให้ตำบลป่าเมี่ยงสามารถเติบโตทางเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและชุมชนที่สงบสุขได้อย่างยั่งยืน

2. หลักสันโดษ เป็นคุณธรรมสำคัญที่ส่งเสริมให้ประชาชนใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ไม่เบียดเบียน ทรัพยากรธรรมชาติ ลดการบริโภคเกินความจำเป็น และเน้นการแบ่งปันภายในชุมชน ส่งผลให้เกิดพลังบวกทาง สังคม แก้ปัญหาการแข่งขันและลดความเสี่ยงที่เกิดจากขยะ พุ่มเฟิย และภาระหนี้สินในครัวเรือน

3. หลักสปปายะ 7 เน้นการสร้างสภาพแวดล้อมเมืองที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิต โดยรวมเอาสภาพ กายภาพของเมืองและสภาพจิตใจของประชาชนเป็นหนึ่งเดียว เกิดการพัฒนาที่ตอบสนองต่อความต้องการที่แท้ จริงของผู้คน ส่งเสริมสุขภาวะทั้งทางร่างกายและจิตใจ

4. หลักภาวนา 4 ถูกลำมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างทุนมนุษย์อย่างรอบด้าน โดยตำบลป่าเมี่ยงได้นำ หลักนี้ไปออกแบบกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพทั้ง 4 ด้าน คือ กายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา ซึ่งมีผลสำคัญในการลดอาชญากรรมและเพิ่มดัชนีความสุขของชุมชนตามผลการสำรวจของเทศบาล สะท้อน มิติเมืองน่าอยู่ในรูปแบบเมืองแห่งความสงบเย็น

เมื่อบูรณาการหลักพุทธธรรมทั้งสี่เข้าด้วยกันแล้ว เกิดเป็นโมเดลเมืองน่าอยู่ที่สมดุลและยั่งยืน ไม่ใช่ เพียงการปรับปรุงสภาพกายภาพหรือโครงสร้างพื้นฐานเมืองเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการฟื้นฟูคุณค่าภายในของคน และชุมชน เกิดเป็นเมืองที่พึ่งพาตนเองและอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลอย่างแท้จริง

จากผลการศึกษาบริบทและสถานการณ์ของตำบลป่าเมี่ยง อำเภอตอยสะแก จังหวัดเชียงใหม่ ในมิติ ทางกายภาพ การเมือง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สุขภาพ และจิตใจ พบว่า ตำบลป่าเมี่ยง อำเภอ ตอยสะแก จังหวัดเชียงใหม่ มีบริบทและสถานการณ์ที่โดดเด่นเหมาะสมแก่การพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน อย่างแท้จริง โดยมีมิติทางกายภาพมีลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาสูงสลับซับซ้อน อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้และความหลากหลายทางชีวภาพ พื้นที่บางส่วนอยู่ในเขตป่าสงวนและอุทยานแห่งชาติสำคัญ เช่น ขุน แม่ทองและแม่ตะไคร้ ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อระบบนิเวศของพื้นที่

ในมิติทางการเมือง ป่าเมี่ยงได้รับการบริหารจัดการแบบกระจายอำนาจ โดยให้ความสำคัญกับการ มีส่วนร่วมของประชาชนและผู้นำชุมชนในการวางแผนและตัดสินใจโครงการสำคัญๆ ทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐาน และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ด้านเศรษฐกิจ ตำบลนี้ดำเนินตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยส่งเสริม การผลิตสินค้าท้องถิ่น เช่น ชาเมี่ยง กาแฟ และสมุนไพร ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ช่วยเสริมสร้าง รายได้ให้ชุมชนโดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ มิติทางสังคม ชุมชนตำบลป่าเมี่ยงมีความเข้มแข็งทางสังคม สูง โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางกิจกรรมทางสังคม วัฒนธรรม และการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างความสัมพันธ์ แบบเครือญาติและระบบเกื้อกูลกันภายในชุมชน ในมิติทางสิ่งแวดล้อม ชุมชนได้ดำเนินนโยบายอนุรักษ์ป่าไม้ และพื้นที่ต้นน้ำอย่างจริงจัง ส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์ และมีกติกาชุมชนเพื่อดูแลรักษาทรัพยากรร่วมกันอย่าง มีประสิทธิภาพ มิติทางวัฒนธรรม ชุมชนมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ เช่น คนพื้นเมือง ปะกาเกอญอ ไทลื้อ ที่อาศัยร่วมกันอย่างสงบสุข พร้อมทั้งสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมผ่านกิจกรรมทางศาสนาและการทำบุญประจำปี โดยมีวัดเป็นศูนย์รวมศรัทธาด้านสุขภาพ มีข้อจำกัดจากภูมิประเทศที่เป็นภูเขาทำให้บางพื้นที่เข้าถึงบริการ

สุขภาพได้ยาก อย่างไรก็ตาม มีการส่งเสริมกิจกรรมทางกายและการบริโภคอาหารพื้นถิ่นเพื่อสุขภาพที่ดีขึ้น ในด้านจิตใจ ชุมชนมีการจัดกิจกรรมทางศาสนาและการฝึกสมาธิอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความสงบ ลดความเครียด และส่งเสริมสุขภาวะจิตให้สมดุลกับสุขภาวะกาย

โดยสรุป ตำบลป่าเมี่ยงเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงในการเป็นเมืองน่าอยู่ เนื่องจากการผสมผสานระหว่างการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง และการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งในมิติทางกายและใจ ผ่านการบริหารจัดการที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง

จากผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาเมืองน่าอยู่บนฐานหลักพุทธธรรมสำหรับแผนพัฒนาเทศบาลตำบลป่าเมี่ยง อำเภอต๋อยสะเทิด จังหวัดเชียงใหม่ ผลจากการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาเมืองน่าอยู่ของตำบลป่าเมี่ยง อำเภอต๋อยสะเทิด จังหวัดเชียงใหม่ โดยบูรณาการแนวคิดหลักของพุทธธรรม คือ มัชฌิมาปฏิปทา ความสันโดษ สัปปายะ 7 และภาวนา 4 เข้ากับแผนพัฒนาเมืองนั้น มีประสิทธิภาพในการสร้างเมืองที่สมดุลอย่างแท้จริงในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และจิตใจ โดยเน้นหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ ส่งเสริมการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ ควบคู่กับการส่งเสริมศีลธรรมและจิตวิญญาณของประชาชน เพื่อสร้างสังคมที่มีความสามัคคีและสงบสุข นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีพื้นที่สีเขียวที่ปลอดภัย และเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผนจนถึงการประเมินผล เพื่อสร้างความเป็นเจ้าของร่วมกันในการพัฒนาเมือง การบูรณาการแนวคิดหลักของพุทธธรรมเข้ากับแผนพัฒนาเมืองตำบลป่าเมี่ยงได้ดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม ดังนี้

1. หลักมัชฌิมาปฏิปทา (ทางสายกลาง) ได้ถูกนำมาใช้ในการกำหนดแนวทางการพัฒนาอย่างสมดุล โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนผ่านการผลิตและส่งเสริมสินค้าท้องถิ่น เช่น ชาเมี่ยงและกาแฟ ควบคู่กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น โครงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีการกำหนดปริมาณนักท่องเที่ยวที่เหมาะสม และการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ที่ไม่ทำลายระบบนิเวศ

2. หลักความสันโดษ ได้ถูกประยุกต์โดยส่งเสริมวิถีชีวิตที่พอเพียง ลดการบริโภคที่ฟุ่มเฟือยผ่านการจัดกิจกรรมตลาดนัดชุมชนและแลกเปลี่ยนสินค้าท้องถิ่น สร้างค่านิยมในการบริโภคและการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ส่งเสริมให้ชุมชนพึ่งพาทรัพยากรภายในท้องถิ่นเป็นหลัก

3. หลักสัปปายะ 7 ถูกนำไปใช้ในการออกแบบและจัดการสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการอยู่อาศัย เช่น การสร้างบ้านเรือนที่เหมาะสมกับภูมิประเทศ การพัฒนาเส้นทางคมนาคมให้สะดวกและปลอดภัย การจัดตั้งระบบการสื่อสารที่ดีเพื่อเพิ่มความเข้าใจและความร่วมมือในชุมชน รวมทั้งการสนับสนุนให้มีอาหารที่ปลอดภัยและดีต่อสุขภาพ ผ่านการสนับสนุนเกษตรอินทรีย์

4. หลักภาวนา 4 ได้ถูกบูรณาการโดยการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพร่างกาย เช่น การออกกำลังกาย และการบริโภคอาหารพื้นบ้าน ศิลภาวนา ส่งเสริมกิจกรรมอบรมศีลธรรมและระเบียบสังคมที่ดี จิตภาวนา จัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมและฝึกสมาธิอย่างต่อเนื่องในวัดและชุมชน และปัญญาภาวนา โดยสนับสนุนการศึกษา และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านกิจกรรมอบรมและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชน

เมื่อวิเคราะห์บริบทของตำบลป่าเมี่ยง พบว่าพื้นที่แห่งนี้มีศักยภาพในการเป็นต้นแบบเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน เนื่องจากมีสภาพภูมิประเทศที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ มีการบริหารแบบกระจายอำนาจที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน และชุมชนมีความเข้มแข็งทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม รวมถึงมีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง และให้ความสำคัญกับสุขภาวะของประชาชนทั้งกายและจิตใจผ่านกิจกรรมทางศาสนา และการดูแลสุขภาพด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาเมืองน่าอยู่ของเทศบาลตำบลป่าเมี่ยงสามารถทำให้เป็นรูปธรรมได้ โดยบูรณาการพุทธธรรม 4 ประการเป็นแกนร่วมของแผนพัฒนา ได้แก่ มัชฌิมาปฏิปทา สันโดษ สปปายะ 7 และภavana 4 ซึ่งทำงานเสริมกัน ครอบคลุมทั้งมิติกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และจิตใจ การบูรณาการเชิงปฏิบัติสามารถสรุปเป็น 4 แนวทางดังนี้

1. มัชฌิมาปฏิปทา (ทางสายกลาง) ใช้เป็นเข็มทิศการจัดสรรทรัพยากรและโครงการให้พอดี ไม่ฟุ่มเฟือย เด็บโตเศรษฐกิจควบคุมการอนุรักษ์ ลดบริโภคนิยม
 2. สันโดษ ออกแบบกิจกรรมลดฟุ่มเฟือย ลดขยะ ลดหนี้ ส่งเสริมการแบ่งปันและตลาดชุมชน สร้างพลังบวกและความสามัคคี
 3. สปปายะ 7 แปลงเป็นมาตรฐานสภาพแวดล้อมน่าอยู่ เช่น ที่อยู่อาศัย เส้นทางปลอดภัย พื้นที่สีเขียว อาหารปลอดภัย การจัดการน้ำ ขยะ พลังงานให้เอื้อต่อสุขภาวะกายใจ
 4. ภavana 4 ใส่ในแผนพัฒนาคนผ่านกิจกรรมกาย ศีล จิต ปัญญา ด้วยกิจกรรมออกกำลังกาย ส่งเสริมคุณธรรม ปฏิบัติสมาธิ และการเรียนรู้ภูมิปัญญา เพื่อยกระดับทุนมนุษย์และความสงบสุขของชุมชน
- เมื่อผสานทั้ง 4 หลักเข้าด้วยกัน จะได้โมเดลเมืองน่าอยู่ที่ไม่ใช่แค่พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน แต่รวมถึงการฟื้นฟูคุณค่าภายในของคนและชุมชน ทำให้พึ่งพาตนเองได้ อยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล และยั่งยืน
- ดังนั้น การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ในการพัฒนาเมืองของตำบลป่าเมี่ยงนี้ ถือได้ว่าเป็นแนวทางที่ตอบโจทย์การพัฒนาที่ยั่งยืนและเป็นแบบอย่างที่ดีของการสร้างเมืองน่าอยู่ที่ครบถ้วนทั้งมิติกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และจิตใจอย่างแท้จริง

อภิปรายผล

ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดพุทธธรรมที่เหมาะสมต่อการพัฒนาเมืองน่าอยู่ มี 4 ประการ ได้แก่ มัชฌิมาปฏิปทา สันโดษ สปปายะ 7 และภavana 4 ซึ่งสามารถใช้เป็นกรอบคิดเพื่อสร้างความสมดุลของการพัฒนาในมิติ กายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และจิตใจ โดยเฉพาะการออกแบบการพัฒนาให้ “พอดี” กับทรัพยากรและวิถีชุมชน รวมถึงการพัฒนาคนควบคู่กับการพัฒนาพื้นที่ (นิเวศน์ พูนสุขเจริญ, 2561: ก)

ผลที่พบเช่นนี้สะท้อนว่า เมืองน่าอยู่ ไม่ใช่เพียงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน แต่ต้องเป็นการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคน ทรัพยากร สังคม และจิตใจให้สมดุล ซึ่งพุทธธรรมทั้ง 4 ชุดสามารถแปลงเป็นหลักปฏิบัติได้ชัดเจน ดังนี้

1. มัชฌิมาปฎิปปาฐีให้เห็นเหตุผลของความสมดุลในการใช้ทรัพยากร การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน อย่างยั่งยืน การกระจายรายได้ ลดความเหลื่อมล้ำ และส่งเสริมความสามัคคี การมีส่วนร่วม โดยมีมิติการปฏิบัติ ธรรม/สมาธิเป็นฐานความสงบภายใน จึงตีความได้ว่า การพัฒนาเมืองต้องพอดีกับศักยภาพพื้นที่และคุณค่า ชุมชน ไม่สุดโต่งไปทางบริโภคนิยมหรือการอนุรักษ์แบบปิดกั้นการพัฒนา (พระธรรมธศกัธิดา กิตติสมฺปนฺโน (เหลาลาภะ) และคณะ, 2562: 287 – 298)

2. สันโดษอธิบายความหมายของการพัฒนาเชิงพอเพียง โดยลดการแข่งขันที่ไม่จำเป็น ลดการบริโภค เกินพอดี ส่งเสริมความพอใจในปัจจัย 4 และความสุขภายใน จึงสนับสนุนการพัฒนาเมืองที่ลดแรงกดดันต่อสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับแนวคิดเมืองนิเวศ/เมืองอัดแน่นที่มุ่งลดการใช้ทรัพยากรและการปล่อยผลกระทบ (สันติศักดิ์ กองสุทธิใจ, 2560: 1)

3. สัปปายะ 7 ทำให้เห็นสาเหตุเชิงระบบว่า สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม คือหัวใจของคุณภาพชีวิต เพราะครอบคลุมปัจจัยรอบตัวที่ทำให้การอยู่อาศัยดีขึ้น เช่น ที่อยู่อาศัย เส้นทาง การสื่อสาร บุคคล การผลิตอาหาร สิ่งแวดล้อม และการเคลื่อนไหว ส่งผลเชิงความหมายว่า เมืองน่าอยู่ต้องพัฒนาพื้นที่ให้เอื้อต่อการใช้ชีวิตจริง ไม่ใช่เพียงโครงการเชิงกายภาพที่แยกส่วนจากวิถีคน (ซุสัรรัตน์ เจริญพร, 2560: 1; ญาณิยา มานู, 2560: ง)

4. ภาวนา 4 ซึ่งสาเหตุเชิงลึกกว่าการพัฒนาเมืองให้ยั่งยืนต้องพัฒนาคนไปพร้อมกันได้แก่ ภาวนา คือ สุขภาพ โครงสร้างพื้นฐาน ศีลภาวนา คือ ศีลธรรม ระเบียบสังคม จิตภาวนา คือ ความสงบ เมตตา ปัญญา ภาวนา คือ ความรู้และการตระหนักรู้ ทำให้ผลการวิจัยมีความหมายว่า เมืองน่าอยู่จะมั่นคงเมื่อประชาชนมี ศักยภาพและคุณธรรมกำกับการใช้ทรัพยากรและการอยู่ร่วมกัน (อารีย์พร เพ็ญเกตุ, 2560: ง)

เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยอื่น พบว่าข้อค้นพบสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาเมืองและชุมชนที่เน้น การมีส่วนร่วม ธรรมาภิบาล และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะงานของ นิเวศน์ พูนสุขเจริญ (2561), พระธรรมธศกัธิดา และคณะ (2562), สันติศักดิ์ กองสุทธิใจ (2560), ซุสัรรัตน์ เจริญพร (2560) และ ญาณิยา มานู (2560) อย่างไรก็ดี ยังพบความแตกต่างในบางประเด็น เช่น ความจำเป็นต้องคำนึงถึงวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เฉพาะพื้นที่ และระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่อาจมีข้อจำกัดต่างกันในแต่ละบริบท สอดคล้องกับข้อค้นพบ ในงานของ ธิติพร คำแก่น (2550: ก) และ พูลสวัสดิ์ นาทองคำ (2546: ก)

สำหรับตำบลป่าเมี่ยง ผลการศึกษาพบศักยภาพสูงต่อการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน เพราะมี ทรัพยากรธรรมชาติสมบูรณ์และวัฒนธรรมชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเมืองนิเวศที่เน้นการรักษาสภาพแวดล้อมธรรมชาติและวัฒนธรรม (นิเวศน์ พูนสุขเจริญ, 2561) ขณะเดียวกันเศรษฐกิจชุมชนยึดแนวเศรษฐกิจพอเพียงและการพึ่งพาตนเอง สอดคล้องกับแนวคิดเมืองสุขภาพดี อีกทั้งมิติทางสังคมและการเมืองมีความสัมพันธ์แบบเครือข่ายที่เข้มแข็ง แม้จะมีความท้าทายจากการย้ายถิ่นของคนรุ่นใหม่ ส่วนมิติสิ่งแวดล้อมและสุขภาพมีการอนุรักษ์ทรัพยากรและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นดูแลสุขภาพ สอดคล้องกับแนวคิดเมืองสุขภาพดีที่เน้นสิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิต (พระธรรมธศกัธิดา กิตติสมฺปนฺโน (เหลาลาภะ) และคณะ, 2562)

ข้อจำกัดสำคัญคือ งานวิจัยเป็นเชิงคุณภาพ จึงสะท้อนเชิงลึกของความหมายและกระบวนการมากกว่าการวัดผลเชิงปริมาณ อีกทั้งระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจไม่เท่ากันในทุกกลุ่ม และการประยุกต์ใช้รูปแบบที่ได้ยังขึ้นกับเงื่อนไขเฉพาะพื้นที่ เช่น โครงสร้างการบริหารทรัพยากรงบประมาณ และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (อิตีพร คำแก่น, 2550: ก; พูลสวัสดิ์ นาทองคำ, 2546: ก)

ข้อเสนอแนะ ได้แก่ (1) นำกรอบ 4 หลักไปจัดทำชุดตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ของเทศบาลในแต่ละมิติ ทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และจิตใจ (2) พัฒนาเวทีมีส่วนร่วมให้ครอบคลุมกลุ่มคนรุ่นใหม่และกลุ่มเปราะบาง เพื่อลดช่องว่างการมีส่วนร่วม (3) วิจัยต่อยอดเชิงปริมาณหรือกึ่งทดลองเพื่อประเมินผลลัพธ์ของการนำรูปแบบไปใช้จริงในแผนพัฒนาเทศบาล

องค์ความรู้จากงานวิจัย

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้คือกรอบบูรณาการเมืองน่าอยู่บนฐานพุทธธรรมที่ทำให้หลักธรรม 4 ชุดทำหน้าที่เป็นแกนคุณค่า (values) กลไกเชิงระบบ (environment & governance) การพัฒนาคน (human development) ไปพร้อมกัน กล่าวคือ ใช้มีชฌิมาปฏิบัติ เป็นกรอบกำกับความสมดุลของนโยบายและโครงการใช้สันโดษเป็นฐานค่านิยมลดฟุ้งเฟ้อ ลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม ใช้สัปปายะ 7 เป็นกรอบออกแบบสภาพแวดล้อมเอื้อต่อคุณภาพชีวิตใช้ภาวนา 4 เป็นกรอบพัฒนาคนให้พร้อมรองรับการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งช่วยเชื่อมโยงนิเวศ เมือง สุขภาพดี เข้ากับมิติคุณธรรมและจิตใจอย่างเป็นระบบ

คำอธิบายแผนผัง พบว่า

1. หลักมีชฌิมาปฏิบัติ (ทางสายกลาง) เป็นแนวทางสำคัญในการสร้างเมืองที่มีความสมดุล โดยเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืนควบคู่กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น ส่งเสริมผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เช่น ชาเมี่ยง กาแฟ และการเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีการควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยวเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมของพื้นที่

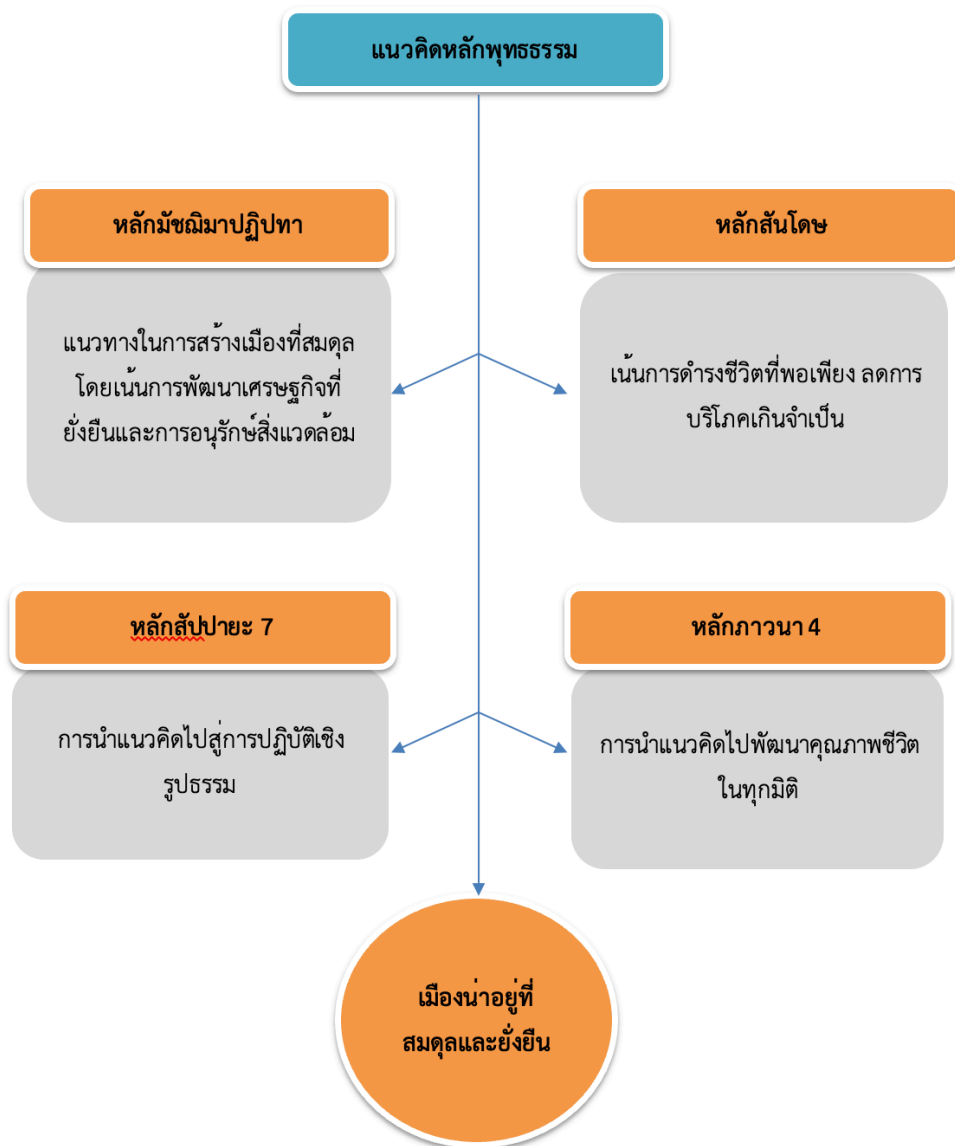
2. หลักสันโดษ เน้นการดำรงชีวิตที่พอเพียง ลดการบริโภคเกินจำเป็น ส่งเสริมตลาดชุมชนที่เน้นการแลกเปลี่ยนสินค้าและลดการใช้ทรัพยากรจากภายนอก ช่วยลดปัญหาขยะ ลดภาระหนี้สิน และเสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน

3. หลักสัปปายะ 7 การนำแนวคิดนี้ไปสู่การปฏิบัติเชิงรูปธรรม เช่น การออกแบบที่อยู่อาศัยให้สอดคล้องกับภูมิประเทศ การพัฒนาเส้นทางคมนาคมที่ปลอดภัย สร้างระบบสื่อสารชุมชนที่มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการบริโภคอาหารที่ปลอดภัยและดีต่อสุขภาพผ่านการสนับสนุนการเกษตรอินทรีย์ และการจัดพื้นที่สีเขียวเพื่อสุขภาพกายและใจที่ดีของประชาชน

4. หลักภาวนา 4 ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตทุกมิติ เช่น กายภาวนาโดยส่งเสริมกิจกรรมออกกำลังกาย ศิลภาวนาโดยส่งเสริมศิลปกรรมและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข จิตภาวนาโดยจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมและการฝึกสมาธิอย่างต่อเนื่อง ปัญญาภาวนาโดยส่งเสริมการศึกษาและเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน

การบูรณาการแนวคิดพุทธธรรมทั้งสี่นี้กับบริบทตำบลป่าเมี่ยง ส่งผลให้เกิดเมืองน่าอยู่ที่มีความสมดุลอย่างแท้จริงทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และจิตใจ ชุมชนมีการพัฒนาที่พึ่งพาตนเองได้และมีความสัมพันธ์แบบเกื้อกูลกัน ผ่านกระบวนการที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วน เกิดเป็นเมืองน่าอยู่ที่ยั่งยืนและเป็นแบบอย่างที่ดีของการพัฒนาเมืองบนฐานหลักพุทธธรรมอย่างแท้จริง

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากงานวิจัย
ที่มา: พระครูสมุห์วัลลภ จิตสวโร

สรุป

สรุปได้ว่าการพัฒนาเมืองน่าอยู่ของตำบลป่าเมี่ยง อำเภอตอสะเท็ด จังหวัดเชียงใหม่ โดยบูรณาการแนวคิดหลักพุทธธรรม ได้แก่ หลักมัชฌิมาปฏิปทา หลักสันโดษ หลักสัพปาเย 7 และหลักภาวนา 4 มีประสิทธิภาพในการสร้างสมดุลในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และจิตใจ ส่งผลให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี พึ่งพาตนเองได้ และอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- ชูลีรัตน์ เจริญพร. (2560). “เมืองน่าอยู่”: แนวคิดเพื่อการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษาชุมชนหลักหก ตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี. **วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์**. 11(ฉบับพิเศษ), 1. Link: <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JournalGradVRU/article/view/115441/89637>
- ณัญญา มานู. (2560). การพัฒนาเมืองน่าอยู่ของเทศบาลเมืองพนัสนิคม อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนตามมุมมองของผู้บริหารและผู้นำชุมชน. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. กลุ่มวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เทศบาลตำบลป่าเมี่ยง. (2568). **สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐาน**. สืบค้นเมื่อ 19 ธันวาคม 2568, จาก <https://www.pamiang.go.th/content/generalinfo>
- ธิตีพร คำแก่น. (2550). บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ของเทศบาลนครเชียงราย. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิเวศน์ พูนสุขเจริญ. (2561). แนวทางการพัฒนาเมืองยั่งยืนในมิติพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาเมืองเชียงใหม่. **ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พระธรรมธศักรัตน์ กิตติสุขมนฺโน (เหลาลาภา) และคณะ. (2562). ศึกษาการสร้างชุมชนน่าอยู่ตามหลักธรรมทางพุทธศาสนาของวัดสามสวน บ้านหนองสวรรค์ ตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น. **วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. 6(2), 287 – 298. Link: <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jg-mcukk/article/view/243579/165267>
- เบญจพร วงษ์วานิช. (2550). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาไปสู่เมืองน่าอยู่: กรณีศึกษาเทศบาล เมืองฉะเชิงเทรา อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ**. มหาวิทยาลัยบูรพา.

- พลสวัสดิ์ นาทองคำ. (2546). การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาเมืองน่าอยู่ เทศบาลตำบล ร่องคำ อำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชา นโยบายสาธารณะ. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ส่วนองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม
- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2555). คู่มือการประเมินเทศบาลน่าอยู่อย่างยั่งยืน พ.ศ. 2555. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บริษัทเพนนิชูลาร์แอสโซซิเอตส์ จำกัด.
- สันติศักดิ์ กองสุทธิใจ. (2560). การพัฒนาเมืองน่าอยู่โดยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม: เทศบาลเมือง ลพบุรี จังหวัดลพบุรี. วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา. 7(1), 1. Link: <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/JDAR/article/view/243896/165296>
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.). (2568). ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ. สืบค้นเมื่อ 19 ธันวาคม 2568, จาก <https://www.rdpb.go.th/th>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2568). รายงานสถิติจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ.2568. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติ
- แห่งชาติ.อารีย์พร เพ็ญเกตุ. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นเมืองน่าอยู่ของเทศบาลเมืองพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.

